

А. І. Кудренко

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ: ЄВРОПЕЙСЬКІ ТА НАЦІОНАЛЬНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ЗМІН

У статті розглянуто питання розробки стратегії розвитку регіональних педагогічних університетів в Україні. Подано характеристику гіпотетичної моделі Північно-Східного державного педагогічного університету як складової модернізації вищої педагогічної освіти в Україні. Проаналізовано європейські та національні детермінанти змін.

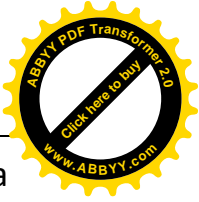
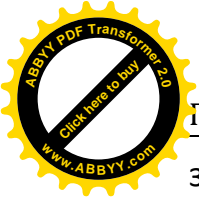
Ключові слова: вища педагогічна освіта в Україні, модернізація освіти, регіональний педагогічний університет, інтеграція України в європейський освітній простір.

Постановка проблеми. Процес європейської інтеграції дедалі помітніше впливає на всі сфери життя Української держави. Поряд з іншими напрямками європейської інтеграції (політичним, економічним, правовим) особливе місце посідає культурно-освітній, який передбачає впровадження європейських норм і стандартів в освіту і науку на основі узгодження базових основ діяльності національної системи вищої освіти з європейськими, що виникли в результаті реалізації завдань Болонського процесу [4, 3].

Інтеграційні орієнтири розвитку вищої освіти в Україні повинні узгоджуватися як з документами, прийнятими в межах утворення Європейського простору вищої освіти (ЄПВО), так і з національною законодавчою базою, передусім з Конституцією України, Національною доктриною розвитку освіти, законами України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про загальну середню освіту», «Про професійно-технічну освіту», «Про позашкільну освіту», «Про вищу освіту», Державними стандартами початкової загальної освіти, базової і повної загальної середньої освіти та іншими нормативними актами.

Завдання оптимізації мережі вищих навчальних закладів в Україні, створення потужних регіональних університетів сповна стосуються як класичних університетів, так і закладів вищої педагогічної освіти, адже саме вони значною мірою готують педагогічні кадри для розв'язання проблем інтеграції національної освітньої системи у ЄПВО.

Реалізація зазначених вище завдань цілком і повністю покладається на педагогічні навчальні заклади I–IV рівнів акредитації. Причому, як зазначається в Проекті Концепції розвитку педагогічної освіти України, метою розвитку педагогічної освіти є створення такої системи, яка на основі національних надбань світового значення та усталених європейських традицій забезпечує формування педагогічних працівників,

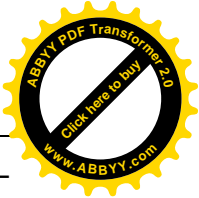
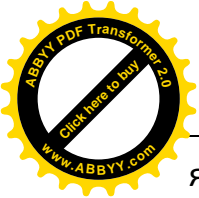
здатних здійснювати професійну діяльність на демократичних та гуманістичних засадах, реалізувати освітню політику як пріоритетну функцію держави, що спрямовується на розвиток та самореалізацію особистості, задоволення її освітніх і духовно-культурних потреб, а також потребу бути конкурентоспроможним на ринку праці.

Аналіз актуальних досліджень. Дедалі частіше науковці та представники Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України говорять про модернізацію освіти. Так начальник відділу інтеграції в європейський освітній простір Інституту інноваційних технологій і змісту освіти МОНМС Ю. Сухарніков у доповіді-презентації на Регіональній зустрічі міністрів освіти з питань реалізації Європейського простору вищої освіти в межах форуму «Європейська система освіти XXI століття», який відбувся 22 вересня 2011 року в Києві, зазначив: «Модернізація освіти – це комплексне, всебічне оновлення всіх ланок освітньої системи й усіх сфер освітньої діяльності відповідно до вимог сучасного життя з метою ефективного, економічного й раціонального застосування європейської модернізаційної моделі, перенесення її на національний ґрунт за рахунок поєднання власних традицій і ресурсів і певної зовнішньої допомоги» [6, 16–17].

Як стверджує С. Калашнікова, в умовах сучасних суспільних трансформацій та модернізації вищої освіти особливої актуальності набувають урядування, інституційна автономія та професійне лідерство. Зусилля науковців у сфері вищої освіти мають бути спрямовані на пошук і апробацію релевантних моделей, інструментів, методів для формування університетського врядування та інституційної автономії [3, 84].

На думку ректора Національного університету імені М. П. Драгоманова, академіка АПН України В. Андрущенко, зміни в університетській освіті трансформуються у нові вимоги до змісту та організації навчально-виховного процесу у загальноосвітній, професійній і вищій школі. І хоча профільні вищі навчальні заклади за окремими предметно-науковими напрямками розвиваються відносно самостійно, вони не можуть не враховувати зростання базового (фундаментального) знання, яке концентрується в класичних університетах і науково-дослідних інститутах академічного профілю. Не є винятком і педагогічна освіта. Її самостійність доволі відносна [1, 5].

Особливу роль у модернізації освіти повинно відіграти впровадження національної рамки (академічних) кваліфікацій України, затверджене Постановою Кабінету Міністрів України № 1341 від 23.11.2011 року. Водночас, як зауважує Ю. Зіньковський, сфера навчання повинна бути нормована спеціальною освітянською рамкою кваліфікацій, у якій кінцеві

якості того, хто навчається, характеризуються освітянською тетрадою – знання, уміння, навички, компетенції, які параметруються як достатні дескриптори [2, 39].

Проаналізувавши основні тенденції і перспективи розвитку вищої освіти, В. Андрущенко доходить до висновку, що «університети мають стати регіональними центрами освіти, науки і культури, здатними здійснювати підготовку і перепідготовку ерудованих і висококваліфікованих фахівців, які адаптуються до умов ринкової економіки» [1, 9].

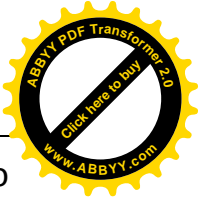
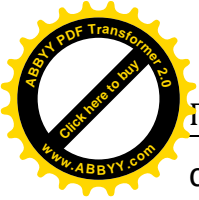
Думка про університети як про «регіональні центри освіти, науки і культури» тісно переплітається з ідеєю про оптимізацію мережі вищих навчальних закладів. Перший заступник міністра освіти і науки, молоді та спорту України Є. Суліма зазначає, що оптимізація мережі ВНЗ сприятиме їх об'єднанню і створенню потужних корпоративних дослідницьких університетів з урахуванням регіональних і загальнодержавних потреб у фахівцях з вищою освітою [5, 9]. Саме оптимізація мережі ВНЗ, на наш погляд, дасть змогу створити регіональні університети, що здатні вирішувати основні завдання, про які йшлося вище. Повною мірою це стосується вищих педагогічних навчальних закладів.

Мета статті – окреслити питання розробки стратегії розвитку регіональних педагогічних університетів в Україні; схарактеризувати гіпотетичну модель Північно-Східного державного педагогічного університету як складової модернізації вищої педагогічної освіти в Україні; проаналізувати європейські та національні детермінанти змін системи вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні в Україні склалася ситуація, за якої педагогічні кадри готують у кожній області по кілька ВНЗ I–IV рівнів акредитації. Це призводить до дублювання напрямів підготовки та спеціальностей, розпорошення висококваліфікованих науково-педагогічних працівників, а інколи і до нездорової конкуренції.

За подібної ситуації створення регіональних педагогічних університетів, до складу яких могли б увійти всі педагогічні ВНЗ I–IV рівнів акредитації окремої області, дасть можливість уникнути цілої низки перерахованих вище проблем.

У стратегічному плані-концепції інноваційного розвитку Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка на 2011–2020 рр. висловлюється ідея про створення Північно-Східного державного педагогічного університету, який об'єднує всі педагогічні ВНЗ Сумської області. На думку розробників стратегічного плану-концепції, до складу регіонального педагогічного університету, який може бути створений за відомчим і галузевим принципом, включаються такі

структурні підрозділи (див. гіпотетичну модель Північно-Східного державного педагогічного університету):

- Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка;
- Глухівський національний педагогічний університет імені

О. Довженка;

- Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти;
- Путивльський педагогічний коледж імені С. В. Руднева;
- Індустріально-педагогічний технікум Конотопського інституту

Сумського державного університету;

- Лебединське педагогічне училище імені А. С. Макаренка;
- Сумське вище училище мистецтв і культури ім. Д. С. Бортнянського.

За ВНЗ, які входять до регіонального педагогічного університету, зберігаються права юридичної особи і зобов'язання щодо фінансування діяльності. Для вирішення питань фінансування загальноуніверситетських заходів створюється спеціальний фонд, до якого відраховується частина спецкоштів кожного структурного підрозділу. У діяльності структурних підрозділів Північно-Східного державного педагогічного університету зберігається принцип госпрозрахунку та змішане фінансування (бюджетне, місцеве та за рахунок освітніх послуг).

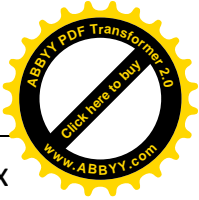
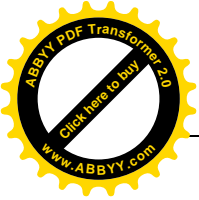
Для виконання завдань інтеграційного характеру вкрай необхідна законодавча ініціатива щодо усунення суперечностей у бюджетному законодавстві України стосовно фінансування ВНЗ з державного та місцевого бюджетів. Саме від цього залежать перспективні можливості у розвитку регіональних педагогічних університетів.

Оскільки в умовах сучасних суспільних трансформацій та модернізації вищої освіти особливої актуальності набувають урядування, інституційна автономія та професійне лідерство [3, 84], то доцільно було б вибудувати таку схему управління регіональним педагогічним університетом.

Колегіальним керівним органом Північно-Східного державного педагогічного університету може стати Рада директорів. До складу Ради директорів входять: ректори університетів; директори інститутів, коледжів, училищ; проректори; декани факультетів; голови студентського самоврядування. Раду директорів очолює Президент, який має такі основні повноваження:

- здійснює координацію діяльності структурних підрозділів (ВНЗ І–ІV рівнів акредитації);

- готує пропозиції щодо плану набору, ліцензійних обсягів підготовки фахівців за різними освітньо-кваліфікаційними рівнями, відкриття нових напрямів підготовки та спеціальностей;

- координує працевлаштування випускників, підготовку іноземних студентів;
- є офіційним представником університету. Керує Радою директорів;
- виконує інші повноваження відповідно до Закону України «Про вищу освіту».

Президент обирається Радою директорів Північно-Східного державного педагогічного університету терміном на 3 роки та затверджується на посаді в Міністерстві освіти і науки, молоді та спорту України.

Рада директорів вирішує питання, пов'язані із взаємодією педагогічних ВНЗ, та питання, що становлять спільний інтерес. Рада директорів розробляє та затверджує Статут (положення) про діяльність регіонального педагогічного університету.

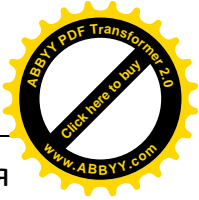
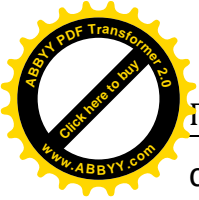
На базі факультету мистецтв СумДПУ імені А.С. Макаренка та Сумського вищого училища мистецтв і культури ім. Д. С. Бортнянського може бути створений інститут мистецтв і культури. На базі коледжу (м. Путивль), технікуму (м. Конотоп) та педучилища (м. Лебедин) можуть бути створені факультети (інститути) та педагогічні ліцеї.

У структурних підрозділах регіонального педагогічного університету продовжують функціонувати органи самоврядування, вчені ради, педагогічні ради та інші дорадчі органи згідно із законодавством.

Розвиток Північно-Східного державного педагогічного університету повинен, на нашу думку, відбуватися відповідно до моделі інноваційного університету. Його відмінними ознаками є:

- випереджувальний характер освіти на базі єдиного науково-навчального та інноваційного процесу, із застосуванням міждисциплінарних проблемно і проектно орієнтованих освітніх технологій;
- розвинута корпоративна культура і культура якості професійної діяльності, внутрішнє конкурентне середовище університету;
- адекватні новим завданням організаційна структура і методи управління університетом на основі державного, державно-громадського управління та самоуправління;
- диверсифіковані джерела фінансування університету та ефективна система фандрайзингу;
- розвинута інфраструктура взаємодії університету із зовнішнім середовищем, яке включає регіональний, національний, європейський та глобальний виміри.

У формулюванні місії нового регіонального педагогічного університету, розробці стратегії його діяльності передбачається врахування положень,

сформульованих у документах Європейської комісії, що стосуються модернізації вищої освіти у країнах ЄС після завершення Болонського процесу. До наших стратегічних пріоритетів віднесено такі:

- сприяння диверсифікації шляхів отримання вищої освіти (денна, заочна, вечірня, дистанційна, екстерн, неперервна модульна тощо) шляхом адаптації навальних програм та фінансових механізмів до індивідуальних потреб кожного студента;

- повноцінне використання потенціалу ІКТ шляхом формування індивідуальних освітніх траєкторій, персоналізації навчального досвіду, застосування дослідницьких методів навчання;

- забезпечення розвитку культури якості діяльності професорсько-викладацького складу шляхом удосконалення організаційної інфраструктури та системи мотивації до неперервного професійного розвитку;

- сприяння навчальній та професійній мобільності студентів, викладачів і дослідників як чинника підвищення ефективності діяльності ВНЗ;

- розвиток активного партнерства з організаціями та структурами, що утворюють так званий *трикутник знань* (the knowledge triangle): іншими ВНЗ, науково-дослідними інститутами і лабораторіями, суб'єктами виробничої діяльності з метою реалізації завдань інноваційного розвитку регіону;

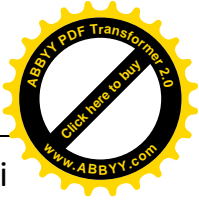
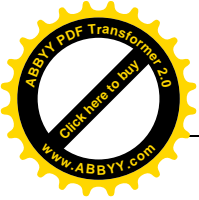
- розвиток інфраструктури трансферу результатів наукових досліджень, підвищення готовності до участі у науково-виробничих об'єднаннях на зразок start-up та spin-off;

- диверсифікація джерел фінансування університету шляхом розвитку інфраструктури фандрайзингової діяльності;

- розвиток інноваційних підходів до адміністративної діяльності управлінського персоналу університету шляхом вивчення та запровадження кращого світового та національного досвіду [7, 6–13].

Реалізація сформульованих вище завдань передбачає вдосконалення системи аналізу функціонування університету з урахуванням сучасного світового досвіду. Здійснення повного циклу системного аналізу функціонування Університету, зважаючи на кращий світовий досвід, включатиме кілька етапів:

- побудова ієрархії цілей оптимізації діяльності ВНЗ;
- вибір способу і засобів побудови формалізованого опису об'єкта аналізу (методології та моделей);
- аналіз діяльності ВНЗ та побудова моделей, які відображають його діяльність;
- оптимізація моделей відповідно до ієрархії цілей;
- реорганізація діяльності.

Основними методиками управління результативністю діяльності Університету плануються такі, як:

- підхід CPI/TQM (Continuous Process Improvement / Total Quality Management) – постійне вдосконалення процесів;
- методика BSP (Business Systems Planning) – система організаційного планування;
- BSC (Balanced Scorecard) – збалансована система показників (ЗСП).

На нашу думку, для регіонального педагогічного університету найбільше підходить система BSC, яка включає кілька груп ключових показників (КП) виконання стратегії ВНЗ:

- фінансові показники;
- клієнтські показники;
- внутрішні показники;
- показники навчання і розвитку.

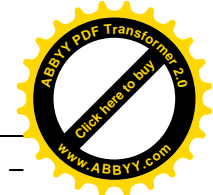
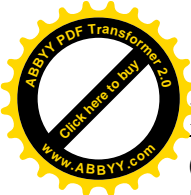
Важливо, що у цій методиці головними є не окремі показники, а їх взаємодія і збалансованість.

Рада директорів ПСДПУ повинна керуватися у своїй перетворювальній діяльності такими концептуальними ідеями: ідея підприємництва; потужне адміністративне ядро; розвинута периферія університету; дискреційна багатоканальна база фінансування та зацікавленість головних підрозділів університету в інноваційному розвитку.

Висновки. Як свідчить практика функціонування вищої педагогічної освіти в Україні, вона потребує модернізації та інтеграції в Європейський освітній простір. Одним із шляхів розв'язання цих проблем є створення регіональних педагогічних університетів у кожній області України. Як приклад може бути взята гіпотетична модель Північно-Східного державного педагогічного університету.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрущенко В. І. Університетська освіта: тенденції змін / В. І. Андрущенко // Вища освіта України. – 2012. – № 2. – С. 5–15.
2. Зіньковський Ю. Новий етап взаємодії системи освіти та ринку праці / Ю. Зіньковський // Вища школа. – 2012. – № 3. – С. 39–50.
3. Калашнікова С. Європейська політика модернізації вищої освіти: ключові орієнтири / С. Калашнікова // Вища освіта України. – 2012. – № 2. – С. 80–84.
4. Кудренко А. І. Педагогіка. Практикум : навч. посіб. / А. І. Кудренко, О. В. Перетяцько. – Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка. – 2007. – С. 3.
5. Суліма Є. Вища освіта в контексті національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки / Є. Суліма. – Вища школа. – 2012. – № 3. – С. 7–15.
6. Сухарніков Ю. Концептуальні підстави розробки і впровадження Національної рамки (академічних) кваліфікації України / Ю. Сухарнікова // Вища школа. – 2012. – № 3. – С. 16–38.
7. Supporting growth and jobs – an agenda for the modernisation of Europe's higher education systems. Communication from the Commission to the European Parliament, the

РЕЗЮМЕ

А. И. Кудренко. Стратегии развития регионального педагогического университета: европейские и национальные детерминанты изменений.

В статье рассмотрен вопрос разработки стратегии развития региональных педагогических университетов в Украине. Дана характеристика гипотетической модели Северо-Восточного государственного педагогического университета как составляющей модернизации высшего педагогического образования в Украине; проанализированы европейские и национальные детерминанты изменений.

Ключевые слова: высшее педагогическое образование в Украине, модернизация образования, региональный педагогический университет, интеграция Украины в европейское образовательное пространство.

SUMMARY

A. Kudrenko. Strategies of development of the regional pedagogical University: European and national determinants of changes.

The article discusses the issue of elaboration of strategy of the regional pedagogical universities in Ukraine development. The characteristics of the hypothetical model of the North-Eastern state pedagogical University as part of the modernization of the higher pedagogical education in Ukraine are given; the European and national determinants of changes are analyzed.

Key words: higher pedagogical education in Ukraine, modernization of education, regional pedagogical University, integration of Ukraine into the European educational area.

УДК 373.545

Ю. В. Ліцман, Т. В. Диченко, О. М. Бабенко

Сумський державний університет,
Сумський державний педагогічний університет

ПІДГОТОВКА УЧНІВ ДО ЗОВНІШНЬОГО НЕЗАЛЕЖНОГО ОЦІНЮВАННЯ З ХІМІЇ

У статті розглядається методика підготовки учнів, які не вивчають хімію на профільному рівні, до зовнішнього незалежного оцінювання з хімії. Обґрунтовано доцільність виділення підготовчого, інформаційного, навчального та коригувального напрямів у роботі викладача, що здійснює підготовку школярів до зовнішнього незалежного оцінювання з хімії.

Ключові слова: зовнішнє незалежне оцінювання, хімія, напрями, підготовчий, інформаційний, навчальний, методи, алгоритмізований, проблемний, пошуковий.

Постановка проблеми. В останні декілька років вступ до вищих навчальних закладів України здійснюється за результатами зовнішнього незалежного оцінювання (ЗНО) з різних навчальних дисциплін, зокрема хімії.

Розроблено програму підготовки до ЗНО з хімії. На підставі порівняльного аналізу вказаної програми з програмами з хімії для класів різного профілю середніх загальноосвітніх шкіл [3; 4] можна стверджувати, що вимоги програми підготовки до ЗНО з хімії відповідають профільному рівню опанування учнями цього навчального предмету у середній загальноосвітній школі. Адже програма підготовки до ЗНО з хімії: